

HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE AKREDİTASYON

ACCREDITATION IN NURSING EDUCATION

Geliş Tarihi: 17.11.2018 Kabul Tarihi: 28.12.2018

Sevda Korkut Bayındır*

Yağmur Sezer Efe**

Mürüvvet Başer***

ÖZET

Akreditasyon kalitenin sürekli olarak geliştirilmesini amaçlayan bir öz-değerlendirme sürecidir. Kurumların ve/veya programların performans standartları yönünden öz değerlendirmelerine ve yetkili akreditasyon kuruluşlarınca dış değerlendirme yapılmasına imkân veren bir sistemdir. Hızlı değişim ve gelişimin yaşandığı hemşirelik eğitiminde standardizasyonun sağlanması ve eğitim kalitesinin artırılması için gerekli şartların sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte müfredat modeli, eğitim yöntemleri, personel politikaları, kütüphane, dershaneler, laboratuvarlar, bilgisayar, uygulama alanları, öğrenci değerlendirme yöntemleri ve programın değerlendirilmesine ilişkin yöntemler gibi müfredatın verilmesinde kullanılan eğitim kaynakları üzerinde durulmaktadır. Ülkemizde hemşirelik eğitim programlarının akreditasyonunu Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK) yürütmektedir. Bu kapsamda ülkemizde Ege ve Atatürk Üniversitelerinin Hemşirelik Fakülteleri ile Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü HEPDAK tarafından akredite edilen ilk üç hemşirelik lisans programıdır. Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi de Accreditation Commission for Education in Nursing (ACEN) tarafından akredite edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akreditasyon, hemşirelikte akreditasyon, kalite.

ABSTRACT

Accreditation is a self-monitoring process aimed at continuous improvement of qualifications. It is a system that enables institutions and/or their programs to self-assess in terms of performance standards and to make external evaluation by authorized accreditation bodies. It is of the most importance that standardization is achieved in nursing education, where rapid change and development is experienced, and that the necessary conditions for improving the quality of education are provided. In this process, The educational resources used in the curriculum as the curriculum models, training methods, personnel policies, libraries, lectures, laboratories, computers, application areas, student assessment methods and methods for the evaluation of the curriculum are examined. For the accreditation of nursing education programs, the Association of Nursing Education Programs Evaluation and Accreditation (HEPDAK) was authorized by the Council of Higher Education Quality Board. In this context, the first three nursing programs accredited by HEPDAK in Turkey are the Ege and Atatürk Universities Faculty of Nursing and Erciyes University Health Sciences Faculty Nursing Department. Koç University Faculty of Nursing is also accredited by the Accreditation Commission for Education in Nursing (ACEN).

Key Words: Accreditation, nursing accreditation, quality.

Sorumlu Yazar:

Adı Soyadı: Arş. Gör. Dr. Sevda Korkut Bayındır

Adres: Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD, Kayseri, Türkiye

E-mail: skorkut@erciyes.edu.tr

* Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD, Kayseri, Türkiye

** Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Kayseri, Türkiye

*** Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Kayseri, Türkiye

GİRİŞ

Öğrenci çeşitliliğinin ve ulusal/uluslararası öğrenci sayısının artması, yükseköğretimde kalite güvencesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Herdman 2010). Ayrıca bilim ve teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ve gelişmesi, günlük hayata yansıtılarak, insanların yaşam tarzlarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Hızlı değişim ve gelişime uyum sağlayabilecek, gelişimi yönlendirebilecek bilinçli nesilleri yetiştirmek; ancak bilinçli, sürekli gelişme ve yenilenmeyi hedef edinmiş, yenilikçi, bünyesindeki tüm süreçlerde kaliteyi hedefleyen eğitim programları ile olabilmektedir (Ögel ve Dursunkaya 2001).

Eğitim kurumlarının kaliteyi sağlayabilmesi için öncelikle eğitimdeki yetersizliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu yetersizliklerin saptanması, eğitim-öğretimin farklı kademeleri göz önünde bulundurularak belirlenecek bir kalite değerlendirme ve akreditasyon sisteminin hayata geçirilmesi ile mümkün olabilir (Ögel ve Dursunkaya 2001).

Akreditasyonun amaçlarından biri yapısal koşullar ve hizmet kalitesinde belirli standartlar doğrultusunda iyileştirmenin sürekliliğinin sağlanmasıdır. Akredite olan kurum hem ulusal hem de uluslararası güvenilirliğini tescil ettirmiş olmaktadır. Hızlı değişim ve gelişimin yaşandığı hemşirelik eğitiminde de standardizasyonun sağlanması ve eğitim kalitesinin artırılması açısından, hemşirelik programlarının akreditasyon için gerekli şartları sağlaması büyük önem taşımaktadır.

Akreditasyon Tanımı ve Amaçları

Akreditasyon Latince kökenli bir sözcük olup, Fransızca "accrediter = akredite" kelimesi ile ifade edilen, Türk Dil Kurumu'na göre ise "denklik" anlamına gelen bir sözcüktür (TDK 2018). Güvenilir, inanılır olduğunu belirtme, güvenilir olmanın izlenmesi anlamlarına gelmektedir (Uçar ve Levent 2017).

Akreditasyon birçok ülke ve sektörde topluma sunulan program ve hizmetlerin niteliğinin sistematik bir yaklaşımla güvence altına alınması için geliştirilen bir yöntemdir (Arsal 2004). Yetkinlik, yetki ve güvenilirliğin onaylandığı sertifikalı bir kalite güvence süreci olan akreditasyon, kurumun/programın belirli standartlara sahip olup olmadığını, performans değerlendirme kurumları tarafından inceleme yapılarak belgelendirilmesi ve uygunluk raporu verilmesidir (Ostenberg 2004; Campbell and Rozsnyai 2002). İnceleme yapan kurum belirlenmiş olan standart parametreler doğrultusunda belirli aralıklarla denetlemeler yaparak standartların sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmektedir (Herdman 2010). Bu sayede standartların sürekli sağlanmış olması garantilenmektedir (Ostenberg 2004).

Akreditasyon kalitenin sürekli olarak geliştirilmesini amaçlayan bir öz-değerlendirme sürecidir. Akreditasyon, kurumların/programların performans standartları yönünden öz-değerlendirme yapmalarına ve yetkili akreditasyon kuruluşlarınca dış değerlendirme yapılmasına imkân veren bir sistemdir (Aktan ve Gencil 2010). Bu süreçte

müfredat modeli, eğitim yöntemleri, personel politikaları, kütüphane, dershaneler, laboratuvarlar, bilgisayar, uygulama alanları, öğrenci değerlendirme yöntemleri ve programın değerlendirilmesine ilişkin yöntemler gibi müfredatın verilmesinde kullanılan eğitim kaynakları dikkate alınmaktadır (Herdman 2010).

Akreditasyon, öğrenci seçimi, öğretim elemanlarının/üyelerinin özellikleri, akademik ve fiziki altyapı koşullarına (kütüphane, sınıf, bilgisayar laboratuvarı vb.) odaklanmaktadır. Akredite eden kurum standartları oluşturarak akredite edilecek olan kurumun bu standartları minimum düzeyde sağladığını onaylamaktadır (Gencel 2001).

Akreditasyon kalite güvencesini elde etmek, çağdaş eğitimi yakalamak ve korumak için gerekli değişimleri belirlemede yararlanılabilecek bir araç olarak düşünülmelidir (http://kurullar.home.uludag.edu.tr/RAK/kitap/metin.htm#_Toc519305033). Bu fonksiyonu yerine getirmek için akreditasyon bir yandan tüketici güvencesi oluşturarak kamuya hizmet etmekte, bir yandan da akredite edilen kurum/programlara bir meslektaş yaklaşımı ile yaklaşarak program/kurumların iyileştirilmesini sağlamaktadır (Rehber 2007).

Akreditasyonun başlıca amaçları şunlardır:

- Kuruma olan güvenirliliği sağlamak,
- Verimliliği artırmak,
- Kaliteyi güvence altına almak,
- Hizmet kalitesini iyileştirmek,

- Eğitim-öğretim ve araştırmaların niteliğini arttırmak,
- İç ve dış paydaşlara eğitim-öğretimin kalitesinin belirli standartlara dayalı olarak yürütüldüğünün garantisini vermek,
- Kurumların karşılıklı birbirlerini tanıma sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak,
- Diploma ve unvanların karşılaştırılabilirliğine yardımcı olmak,
- Öğrenci ve öğretim elemanlarının kurumlar arasında değişimini kolaylaştırmak,
- Mezunların çalışma yaşamına girişlerinde temel standartları belirlemek,
- Öğretim üyeleri ve yöneticilerin, iyileştirilmesi gereken alanlara karşı farkındalık ve duyarlılıklarını artırmak,
- Kariyer ve eğitim için yararlı bilgiler sağlayarak mezunların iş bulmalarını kolaylaştırmaktır (Aktan ve Gencel 2010; <http://www.acenursing.org/benefits-of-accreditation/>).

Akreditasyonun Gelişimi ve Hemşirelik Eğitimindeki Yeri

Akreditasyon kavramı 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk olarak mühendislik ve tıp alanlarında ortaya çıkmış ve sonra birçok mesleki alana yayılmıştır (Uçar ve Levent 2017; Hernes and Martin 2005). Türkiye'de ise akreditasyon çalışmaları 1994 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Mühendislik Fakültesi'nde iki programın Accreditation Board of Engineering and Technology-ABD (ABET) tara-

findan değerlendirilmesiyle başlamıştır (Dalgıç, Akay ve ark. 2005). ODTÜ 2000 yılında akredite edilmiştir. Böylece ülkemizde uluslararası bir akreditasyon kuruluşu tarafından akredite edilen ilk üniversite ODTÜ olmuştur.

Accreditation Board of Engineering and Technology (ABET) ile yapılan iş birliği sonucunda, 2002 yılında Mühendislik Değerlendirme Kurulu (MÜDEK) kurulmuştur (Dalgıç, Akay ve ark. 2005). ODTÜ'den sonra Boğaziçi ve Bilkent Üniversiteleri Mühendislik Fakülteleri ABET akreditasyonunu almıştır.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) de üniversitelerdeki yükseköğretim kalitesini geliştirmek için akreditasyon çalışmalarını desteklemektedir. Uludağ Üniversitesi, bütün fakültelerini uluslararası akreditasyon kuruluşunca akreditasyona hazırlamakla yükümlü bir "Üniversite Akreditasyon Konseyi" kuran tek üniversitedir (Öz 2005).

Türkiye'de hemşirelik eğitim programlarının akreditasyon sürecinde Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) tarafından yetkilendirilen kuruluş Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK)'dır (http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/tescil_belgesi_2017.JPG). Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK)'ın temel amacı;

- Hemşirelik eğitim programları için akreditasyon, değerlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak Türkiye'de hemşirelik eğitiminin kalitesini artırmak,

- Daha iyi eğitilmiş ve nitelikli hemşireler yetiştirilerek güvenli ve etkin bakım verilmesine ve katkı vermek,
- Toplum sağlığının geliştirilmesine katkıda bulunmaktır
(<http://www.hepdak.org.tr/hemsirelik-kalite-akreditasyon-hepdak-amac.html>).

Ülkemizde akredite edilmek amacıyla HEPDAK'a ilk olarak Ege ve Atatürk Üniversitelerinin Hemşirelik Fakülteleri ile Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü başvurmuştur. HEPDAK tarafından yapılan inceleme ve değerlendirmelerden sonra bu üç lisans programı 01.05.2016 tarihinde ilk olarak akredite edilen programlar olmuştur. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi ile Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü yapılan ara değerlendirme sonrasında 30.09.2021 tarihine kadar 5 yıl süre ile akredite edilen iki programdır. Sonraki süreçte ise Sakarya ve İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü ile Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi HEPDAK tarafından diğer akredite edilen hemşirelik lisans programlarıdır (<http://www.hepdak.org.tr/hepdak-akredite-edilenler.html>).

Türkiye'de hemşirelik eğitim programlarının akreditasyon sürecinde Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi de ABD'nin hemşirelik alanında akreditasyon kuruluşlarından biri olan Accreditation Commission for Education in Nursing (ACEN) tarafından 2016 yılında akredite edilmiştir. Böyle-

ce Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi ACEN tarafından akredite edilen Türkiye'deki ilk ve tek fakülte olmuştur (<https://nursing.ku.edu.tr/hakkimizda/akreditasyon/>).

Hemşirelik Eğitiminde Akreditasyon Sürecinin İşleyişi

Kurumlar akredite edilmeye uygunluğunun değerlendirilmesi için öncelikle HEPDAK'a yazılı başvuru yapmaktadır. HEPDAK yapılan başvuruyu değerlendirmekte ve kabul ettiği başvurular için kuruma maliyet bildiriminde bulunmaktadır. Maliyeti kabul eden kurumlar, kabul mektubunu HEPDAK'a göndererek sürecin başlamasını sağlamaktadır.

Sürecin başlatılması ile kurumlar; hemşirelik lisans eğitim programının amaçları, eğitim programı, program çıktıları, öğrenciler, öğretim elemanları, eğitim yönetimi, fiziksel alt yapı, parasal kaynaklar ve sürekli iyileştirme başlıkları altında öz değerlendirme raporlarını (ÖDR) hazırlayıp, HEPDAK'a göndermektedir. HEPDAK ön inceleme yaptıktan sonra kuruma geri bildirimde bulunmaktadır. Verilen bildirimde ÖDR' de format ve içerik uygunsuzluğu tespit edildiği belirtilmişse; yetersizliklerin, kurum tarafından 15 gün içinde giderilmesine fırsat verilmektedir. Ancak eksikliklerini bu sürede gidermeyen programların başvurusu geri çekilmiş sayılmaktadır (http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/b4_v3.pdf).

Hemşirelik Eğitim Programları Akreditasyon Kurulu (HEAK), akreditasyon başvurusu yapan programların değerlendirmeye alınıp alınmayacaklarına karar verip, değerlendirilebilir kararı alınan kurumlar için değerlendirme takımlarını oluşturmaktadır. Akreditasyon için kurumun hazırladığı ÖDR flash bellek ile HEPDAK'a ve değerlendiricilere ulaştırılmaktadır. İstenen standartlarda yetersizlikleri olduğu belirlenen kurumlara bir sonraki dönem başvurabileceği belirtilmektedir.

Akreditasyon Değerlendirme Takımı Üyeleri kurumun gönderdiği ÖDR' yi inceleyip belirlenen standartlar doğrultusunda ziyaret planını hazırlamaktadır. Akreditasyon Değerlendirme Takımı Başkanı program ile ziyaretin gününü kuruma bildirmekte ve görüşlerini sormaktadır. Ziyaret sonrasında değerlendirme takımı tarafından kuruma çıkış bildiriminde bulunulmakta ve "Program Değerlendirme Formu Yetersizliklerin ve Gözlemlerin Açıklaması" formunun bir nüshası kuruma verilmektedir.

Değerlendirme Takım Üyeleri tarafından oluşturulan değerlendirme raporu HEAK'a teslim edildikten sonra, rapor HEAK tarafından incelenmekte, kesin karar alınıp, kararın duyurulması ile süreç tamamlanmaktadır

(<http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/b2-pdf.pdf>).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelikte akreditasyon, sürekli öz değerlendirme, planlama ve iyileştirme yoluyla eğitim kalitesinin sürdürülmesine ve geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Akreditasyon kaliteyi güvence altına alarak daha iyi hizmet verilmesini, personelin kendini geliştirmesini, öğrencilerin kaliteli eğitim alarak daha iyi hasta bakımı vermelerini ve değerlerini geliştirmelerini sağlar. Akreditasyon sürecinin tüm bileşenlerinin sistematik bir şekilde gözden geçirilmesi, güncel, güvenilir ve geçerli bir akreditasyon sürecinin sağlanması için şarttır.

KAYNAKLAR

Akreditasyonun Gerekliliği. Uludağ Üniversitesi Akreditasyon El Kitabı. Erişim: 16.02.2018, http://kurullar.home.uludag.edu.tr/R/AK/kitap/metin.htm#_Toc51930503

Aktan CC, Gencil U. Yükseköğretimde akreditasyon. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi 2010; 2(2): 137-155.

Arsal Z. Türkiye’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde öğretmen eğitiminde akreditasyon uygulamasının karşılaştırılması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2004; 1(8): 1-15.

Benefits of Accreditation. Erişim: 02 Kasım 2018, <http://www.acenursing.org/benefits-of-accreditation/>

Campbell C, Rozsnyai C. (UNESCO 2002). Quality Assurance and the Development of Course Programmes. Papers on Higher Education Regional University Network On Governance And Management of Higher Education in South East Europe Bucharest. Erişim: 02 Kasım 2018,

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001295/129526eo.pdf>

Dalgıç AC, Akay E, Halis M, Öner MD. Mühendislik eğitiminin akreditasyonu: Öz değerlendirme projesinin internet üzerinde uygulanması. Akademik Bilişim Konferansı: 2-4 Şubat 2005-Gaziantep Üniversitesi, Erişim: 11 Ekim 2017, <http://ab.org.tr/ab05/tammetin/195.doc>

Herdman EA. Akreditasyon süreci. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2010; 7(2): 3-4.

Gencil U. Yükseköğretim hizmetlerinde toplam kalite yönetimi ve akreditasyon. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2001; 3(3): 164-218.

Hernes G, Martin M. (UNESCO 2008). Policy Rationales and Organizational and Methodological Options in Accreditation: Findings from an IIEP Research Project. Erişim: 11 Ekim

- 2017,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001635/163514e.pdf>
- HEPDAK Amaç ve Faaliyetler. Erişim: 20 Temmuz 2017,
<http://www.hepdak.org.tr/hemsirelik-kalite-akreditasyon-hepdak-amac.html>
- HEPDAK Tarafından Akredite Edilen Kurumlar. Erişim: 20 Temmuz 2017,
<http://www.hepdak.org.tr/hepdak-akredite-edilenler.html>
- HEPDAK Değerlendirme ve Akreditasyon Süreci. Erişim: 16 Şubat 2018,
<http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/b2-pdf.pdf>
- HEPDAK-Öz değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu (Sürüm: 4.0-17.01.2018). Erişim: 16.02.2018,
http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/b4_v3.pdf
- Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi. Erişim: 20 Temmuz 2017,
http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/tescil_belgesi_2017.JPG
- Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hakkında. Erişim: 20 Temmuz 2017,
<https://nursing.ku.edu.tr/hakkimizda/akreditasyon/>
- Ostenberg PV. Dış kalite değerlendirme sistemi olarak akreditasyon. Akreditasyon Aracılığıyla Mükemmellik (Akreditasyonla Mükemmellik) Eğitim Semineri: 2004, s. 12.
- Ögel ZB, Dursunkaya Z. Eğitimde kalite yönetimine bir örnek: ABET 2000 akreditasyon süreci. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2001; 20: 206-214.
- Öz HH. Accreditation processes in Turkish Higher Education. Higher Education in Europe 2005; 30(3): 335-344.
- Rehber E. Dünyada değişen yükseköğretim ve kalite anlayışı. In: Aktan CC (Eds). Değişim Çağında Yüksek Öğretim, İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayınevi; 2007: 211-243. Erişim: 11.10.2017,
<http://www.erekonomi.com/Egitim.pdf>
- Uçar EM, Levent F. Yükseköğretimde uluslararası akreditasyon deneyimi: Bir vakıf üniversitesi yabancı diller hazırlık okulu örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2017; 10(52): 846-857.